

10 Surah Yunus verses 22 to 27 Tafsir Kashafalasrar wa uddatulabrar li Rasheeduddin Al-Meybodi (529 AH),
 Popularly known as Tafsir Khwaja Abdullah Ansari Haravi (Herati) a descendant of Jabir Bin Abdallah Al-ANSari (Radiallahu Ta'aalaa 'anhu)

هو 121
 كشف الأسرار و عُدَّة الأبرار
 ابوالفضل رشيدالدين الميبدوي
 مشهور به تفسیر خواجہ عبدالله انصاری
 تحقیق علی اصغر حکمت
 انتشارات امیر کبیر تهران 1380 هجری
 به کوشش: زهرا خالویی

<http://www.sufism.ir/MysticalBooks%2892%29.php> (word)

<http://www.sufism.ir/books/download/farsi/meybodi/kashfol-asrar-kamel.pdf>

The Text of Quran is taken from <http://quran.al-islam.org/>

هُوَ الَّذِي يُسَيِّرُكُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ حَتَّى إِذَا كُنْتُمْ فِي الْفُلِكِ وَجَرَبَ بِهَمِّ يَرِيحٍ طَيِّبَةٍ وَفَرَحُوا بِهَا جَاءَتْهَا رِيحٌ عَاصِفٌ وَجَاءَهُمُ الْمَوْجُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ أُحِيطَ بِهِمْ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ لَئِنْ أَنجَيْنَا مِنْ هَذِهِ لَنُكَوِّنَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ {22}
 فَلَمَّا أَتَجَاهُ إِذَا هُمْ يَبْغُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا بَغَيْتُمْ عَلَى أَنْفُسِكُمْ مَتَاعَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُكُمْ فَتُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ {23}
 إِنَّمَا مَثَلُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَاءٍ أُنزَلَتْهُ مِنَ السَّمَاءِ فَاخْتَلَطَ بِهِ تَبَاثُ الْأَرْضِ مِمَّا يَأْكُلُ النَّاسُ وَالْأَنْعَامُ حَتَّى إِذَا أَخَذَتِ الْأَرْضُ زُخْرُفَهَا وَازَّيَّنَتْ وَظَنَّ أَهْلُهَا أَنَّهُمْ قَادِرُونَ عَلَيْهَا أَتَاهَا أَمْرُنَا لَيْلًا أَوْ نَهَارًا فَجَعَلْنَاهَا حَصِيدًا كَأَن لَّمْ تَغْنِ بِالْأَمْسِ كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ {24}
 وَاللَّهُ يَدْعُو إِلَى دَارِ السَّلَامِ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ {25}
 لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَى وَزِيَادَةٌ وَلَا يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ قَتَرٌ وَلَا ذِلَّةٌ أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ {26}
 وَالَّذِينَ كَسَبُوا السَّيِّئَاتِ جَزَاءُ سَيِّئَةٍ يَمْثِلُهَا وَيَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ مَا لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ كَأَنَّمَا أُغْشِيَتْ وُجُوهُهُمْ قِطْعًا مِنَ اللَّيْلِ مُظْلِمًا أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ {27}

3 النوبة الاولى

قوله تعالى: (هُوَ الَّذِي يُسَيِّرُكُمْ فِي الْبَرِّ وَ الْبَحْرِ) در خشک و در دریا مرواند شما را او آنست، حَتَّى إِذَا كُنْتُمْ فِي الْفُلِكِ تا آن گه که شما در کشتی باشید هنگامی، وَ جَرَبَ بِهَمِّ يَرِيحٍ طَيِّبَةٍ بادی خوش، وَ فَرَحُوا بِهَا و ایشان بآن باد شادان، جَاءَتْهَا رِيحٌ عَاصِفٌ بآن گشتی آید ناگاه بادی کشتیشکن، وَ جَاءَهُمُ الْمَوْجُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ و موج آید ایشان را از هر سوی، وَ ظَنُّوا أَنَّهُمْ أُحِيطَ بِهِمْ و چنان دانند که هلاک ایشان بود، دَعَوُا اللَّهَ خدای را خوانند، مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ دعا و عذر و بیم و امید او را خالص کرده، لَئِنْ أَنجَيْنَا مِنْ هَذِهِ و گویند اگر باز رهایی ما را ازین بیم، لَنُكَوِّنَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ. (22) حَقًّا که ما ترا از سپاسی دارانیم و از نعمت شناسان.
 فَلَمَّا أَتَجَاهُ چون باز رهند ایشان را، إِذَا هُمْ يَبْغُونَ فِي الْأَرْضِ چون در نگری باز

افزونی جستن و ستمکاری درگیرند در زمین، یَغْیِرُ الْحَقُّ بِنَاسِرَا و ناحق، یا اَیَّهَا النَّاسُ ای مردمان، إِنَّمَا بَعِیْتُكُمْ عَلَى أَنْفُسِكُمْ این افزونی جستن شما بر یکدیگر و این ستمکاری بر خویشتن، مَتَاعَ الْحَیَاةِ الدُّنْیَا روزی چند است زندگانی این جهان ناپاینده، ثُمَّ إِلَینَا مَرْجِعُكُمْ آن گه با ماست بازگشت شما قَسَبْتُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ. (23) پس شما را خبر کنیم بآنچه میکردید در زندگانی این جهانی. إِنَّمَا مَثَلُ الْحَیَاةِ الدُّنْیَا مثل زندگانی این جهانی کَمَاءٍ أُنْزِلْنَاهُ مِنَ السَّمَاءِ رَاسِتْ همچون آبی است که فرو فرستادیم از آسمان، فَاخْتَلَطَ بِهِ نَبَاتُ الْأَرْضِ تا بآن آب رستنیها رست در زمین اَمِیغ، مِمَّا یَأْكُلُ النَّاسُ وَ الْأَنْعَامُ از آنچه مردم خورد و چهارپایان، حَتَّى إِذَا أَخَذَتِ الْأَرْضُ زُخْرُفَهَا تا زمین آرایش خویش گرفت، وَ ارْتَبَتْ و آراسته گشت، وَ ظَنَّ أَهْلُهَا و چنان دانند خداوندان أَنِ إِلَهُهُمْ قَادِرُونَ عَلَیْهَا که و پادشاه گشتند بران، أَتَاهَا أَمْرُنَا بَانَ رسد فرمان ما، لَیْلًا أَوْ نَهَارًا شَبِ یا روز، فَجَعَلْنَاهَا حَصِیدًا آن را ریزیده و پز مردم چون کاه دروده کردیم، كَأَن لَّمْ تَعْنِ بِالْأَمْسِ گویی دی خود هیچ نبود، كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ الْآیَاتِ هم چنین سخنان خویش گشایده و روشن میفرستیم، لِقَوْمٍ یَتَفَكَّرُونَ. (24) ایشان را که در آن بیندیشند. وَ اللَّهُ یَدْعُوا إِلَى دَارِ السَّلَامِ الله با سرای سلامت میخواند، وَ یَهْدِی مَنْ یَشَاءُ و راه مینماید و او را که خواهد، إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِیمٍ. (25) به راه پاینده راست.

لِلَّذِینَ أَحْسَنُوا ایشان را است که نیکویی کردند، الْحُسْنَى نیکوتر از آنچه ایشان کردند، وَ زِیَادَةٌ و نیز افزونی از ناخواستگی و نابیوسیده، وَ لَا یَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ و بران رویهای ایشان نه نشیند، قَتَرٌ وَ لَا ذِلَّةٌ گردی و نه خواری، أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِیْهَا خَالِدُونَ. (26) ایشانند بهشتیان، جاویدان در آن. وَ الَّذِینَ كَسَبُوا السَّیِّئَاتِ و ایشان که بدیها کردند، جَزَاءُ سَیِّئَةٍ بِمِثْلِهَا ایشان را است پاداش هر بدی هم چنان، وَ تَرَهَّقُوهُمْ ذِلَّةٌ و خواری فراسرهای ایشان نشیند، مَا لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ ایشان را کس نه که ایشان را از خدای نگه دارد، كَأَنَّمَا أُغْشِیَتْ وُجُوهُهُمْ چنان که پنداری که در رویهای ایشان کشیدند، قِطْعًا مِنَ اللَّیْلِ مُظْلِمًا پارههایی از شب تاریک، أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِیْهَا خَالِدُونَ. (27) ایشانند دوزخیان در آتش جاویدان.

النوبة الثانية

قوله تعالى هُوَ الَّذِي يُسَيِّرُكُمْ ای يحملکم علی السیر و يجعلکم قادرین علی قطع المسافات فی البرِّ بالازل و الدَّوَابِّ وَ الْبَحْرِ بِالسَّفَنِ الْجَارِیَةِ فی البحار. البرِّ: الارض الواسعة. و البحر: مستقر الماء. قرائت عبد الله شامی ینشرکم بفتح یا و ینون و شین، من نشر ینشر هم چنان که جایی دیگر گفت وَ بَتَّ فِیْهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ باین قرائت معنی آنست که: شما را میپراکند و میخیزاند و میرواند در دشت و در دریا. و فيه حجة علی القدرية فی خلق الافعال لان السیر فعل متصرف فی الخیر و الشر لا مجاله و الله یسیر کل سائر کما ترى، آن گه شرح فرادریا داد: حَتَّى إِذَا كُنْتُمْ فِی الْفُلِّ فَلَکَ هم واحد است و هم جمع بواحد مذكر ایست چنان که گفت: فِی الْفُلِّ الْمَشْحُون و بجمع مؤنث است چنان که گفت: وَ الْفُلُّ الَّتِی تَجْرِی فِی الْبَحْرِ وَ جَرِیَنَ بِهِمْ ای جرت السفن بمن رکبها فی البحر. مخاطبه با خبر گشت و عرب چنین کنند، و در قرآن از این باب هست. و قال الشاعر:

اسیئ بنا و احسنی لا ملومة   لدینا و لا مقلية ان تقلت

بَرِّحَ طَبَّيَّةً لَّيْنَةً الْهَبُوبَ لَا ضَعِيفَةً وَلَا عَاصِفَةً. وَ قَرِّحُوا بِهَا أَيَّ بَتْلَكِ الرِّيحِ لَلِیْنِهَا وَ اسْتَقَامَتَهَا. فَرِحَ فِي قُرْآنٍ بِرِيسِهِ وَجْهَ اِیْتِ یَکِی بِمَعْنِی بَطَرٍ وَ خِیْلًا وَ تَکَبَّرَ چنان که گفت: ذَلِکُمْ بِمَا کُنْتُمْ تَفَرِّحُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ هَمَانَسْتُمْ که در سوره هود گفت: إِنَّهُ لَقَرِیحٌ قَجُورٌ ای بطرِ مرَح. وَ در سوره القصص (34) گفت: لَا تَفَرِّحْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ ای البَطْرِينَ. وَجْه دوم: فَرِحَ است بِمَعْنِ رِضَا. کَقَوْلِهِ: وَ قَرِّحُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا ای رَضُوا بِهَا. وَ قَوْلِهِ: كُلُّ حِرْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ قَرِحُونَ ای راضون وَ قَرِّحُوا بِمَا عِنْدَهُمْ مِنَ الْعِلْمِ ای رَضُوا.

وَجْه سِیوم: فَرِحَ شَادِی است وَ خَرَمِی. کَقَوْلِهِ بِرِیحٍ طَبَّيَّةٍ وَ قَرِّحُوا بِهَا جَاءَتْهَا ای جَاءَتْ السَّفِينَةُ وَ قِيلَ: جَاءَتْ الرِّيحُ الطَّبِیَّةُ رِیحٌ عَاصِفٌ ذَاتُ عَصْفٍ ای شَدِیدَةُ الْهَبُوبِ یَقَالُ: عَصَفَتِ الرِّیحُ فَهِيَ عَاصِفٌ وَ عَاصِفَةٌ وَ اعْصَفَتْ فَهِيَ مَعْصِفٌ وَ مَعْصِفَةٌ. وَ عَصَفَتْ وَ اعْصَفَتْ بِمَعْنِی وَاحِدٍ. وَ جَاءَهُمْ ای رُكْبَانُ السَّفِينَةِ الْمَوْجُ ای حَرِکَةُ الْمَاءِ وَ اخْتِلَاطُهُ. وَ قِيلَ: هُوَ مَا عَلَا مِنَ الْمَاءِ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ مِنَ الْبَحْرِ. وَ قِيلَ: مِنْ كُلِّ جِهَةٍ وَ طَنُّوا أَنَّهُمْ أَحِيطَ بِهِمْ أَهْلَكُوا وَ سَدَّتْ عَلَيْهِمْ مَسَالِكُ النِّجَاةِ مِنْ جَمِیعِ الْجِهَاتِ. یَقَالُ: لِكُلِّ مَنْ وَقَعَ فِي بَلَاءٍ قَدْ أَحِيطَ بِفُلَانٍ، ای قَدْ احْاطَ بِهِ الْإِلَهَاءُ. وَ قِيلَ احْاطَتْ بِهِمُ الْمَلَائِكَةُ. وَ مِثْلُهُ: وَ أَحِيطَ بِثَمَرِهِ إِلَّا أَنْ يَحَاطَ بِكُمْ. دَعَا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ ای اِخْلَصُوا لَهُ الدَّعَاءَ لَمْ یَشْرِكُوا بِهِ مِنْ آلِهَتِهِمْ شَيْئًا. میگویند مشرکان در آن حال که بهلاک و غرق نزدیک شوند و جز از خدای آسمان از هر کس نومید شوند و از بتان و غیر ایشان فریادرس نبینند دست در خدای آسمان زنند و باخلاص بشرک دعا کنند و بربوبیت وی اقرار دهند. این هم چنان است که مصطفی ص حصین خزاعی را پرسید در حال شرک وی: کَمْ تَعْبُدُ الْیَوْمَ آلِهَاءَ؟ قَالَ سَبْعَةَ وَاحِدًا فِي السَّمَاءِ وَ سِتَّةَ فِي الْأَرْضِ. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص: فَايَهُمْ تَعْبُدُ الْیَوْمَ رَغْبَتَكَ وَ رَهْبَتَكَ؟ قَالَ: الَّذِي فِي السَّمَاءِ. بو عبیده گفت دعای ایشان به اخلاص آن بود که گفتند اِیَّاهُ شَرَاهِیَّا یعنی یا حَیُّ یا قَیُّوم.

قَوْلِهِ: لَئِنْ أَنَجَّيْنَا إِنْجَا قَوْلٍ مُضْمَرٍ است. ای قَالُوا: لَئِنْ أَنَجَّيْنَا مِنْ هَذِهِ الْوَاقِعَةِ وَ مِنْ هَذِهِ الرِّيحِ الْعَاصِفَةِ وَ انْعَمْتَ عَلَيْنَا يَا رَبَّنَا لَتَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ لِنَعْمَتِكَ مُؤْمِنِينَ بِكَ مُسْتَمْسِكِينَ بِطَاعَتِكَ.

قَلَمَّا أَنجَاهُمْ ای اجاب الله دعائهم. الله دعای ایشان اجابت کرد و ایشان را از هلاک و غرقِ رها نمود. هَذَا کَقَوْلِهِ: قَلَمَّا تَجَاهَهُمْ إِلَى الْبَرِّ قُلَّ اللَّهُ يُتَجَكِّمُ مِنْهَا وَ مِنْ كُلِّ حَرْبٍ بَلَّ إِيَّاهُ تَدْعُونَ فَيَكْشِفُ مَا تَدْعُونَ إِلَيْهِ إِنْ شَاءَ إِنْ آيَاتٍ دَلِيلَانِ که رب الْعِزَّةِ دَعَا کَافِرَانِ وَ بَیْگَانِگَانِ در مرادهای دنیوی اجابت کند و آنچه گفت: وَ مَا دُعَاءُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ آن در کار و مراد آخرت است که کافران را در نعيم آخرت و ثواب آن جهانی نصیب نیست. وَ گَفْتِهَانْد. وَ مَا دُعَاءُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ آنست که گویند: رَبَّنَا أَخْرِجْنَا تَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ الَّذِي كُنَّا تَعْمَلُ وَ ایشان را جَوَابَ دهند: أَوْ لَمْ نُعَمِّرْكُمْ مَا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَنْ تَذَكَّرَ إِمَّا دَعَا ایشان در کار دنیا و در طلب نعمت دنیا مستجاب بود که این نعمت از آشنا و بیگانه دریغ نیست، وَ بَرٍّ وَ فَاجِرٍ از آن میخورد عرض حاضر یا کُلُّ مِنْهَا الْبَرِّ وَ الْفَاجِرِ. یَقُولُ تَعَالَى: مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَّلْنَا لَهُ فِيهَا مَا تَشَاءُ لِمَنْ نُرِيدُ كَلَّا نُمِدَّ هُوْلَاءِ وَ هُوْلَاءِ مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ وَ هُمُ الَّذِينَ يَابِ است دعاء ابلیس مهجور که گفت: أَنُظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ. قَالَ إِنَّكَ مِنَ الْمُنظَرِينَ وَ دلیل بر آنکه رب الْعِزَّةِ دَعَا کَافِرَانِ اُنْدَرِ کار دنیا اجابت کند، آنست که شکایت میکند از آن قوم که در حال بیچارگی و وقت درماندگی او را نخواندند، گفت: وَ لَقَدْ أَخَذْنَاهُمْ بِالْعَذَابِ فَمَا اسْتَكَانُوا لِرَبِّهِمْ وَ مَا

يَتَصَرَّغُونَ امير المؤمنين على (ع) گفت اگر ایشان تواضع کردندید و اندر دعا خضوع آوردندید از الله اجابت یافتندید. فَلَمَّا أَتَاهُمْ إِذَا هُمْ يَبْغُونَ فِي الْأَرْضِ عادوا الى الكفر و الفساد يَغْيِرِ الْحَقُّ جَهْلًا و باطلا ای مبطلين معلنين الفساد و المعاصي و الجرأة على الله.

يا أَيُّهَا النَّاسُ يا اهل مكه إِنَّمَا بَغْيُكُمْ عَلَى أَنْفُسِكُمْ اى وبال بغيكم عليكم. اى عملكم بالظلم يرجع عليكم، كما قال عز و جل مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا و گفتهاند سه چیز آنست که هر که کند آن بوى بازگردد و بال آن بوى رسد: یکی مکر است لقوله تعالى: وَ لَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ. دیگر نکث است لقوله تعالى: فَمَنْ تَكَثَّرَ فَإِنَّمَا يَتَّبِعُ عَلَى نَفْسِهِ سَوْمَ بَغْيٍ است لقوله تعالى: يا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا بَغْيُكُمْ عَلَى أَنْفُسِكُمْ. اینجا سخن تمام شد، آن گه ابتدا کرد گفت: مَتَاعَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا اى ذلك متاع الحياة الدنيا تتمعون فى الدنيا، فيكون بغيكم مبتداء و عَلَى أَنْفُسِكُمْ خبره و متاع خبر مبتداء محذوف. و روا باشد که سخن متصل یکدیگر بود. بغيكم ابتدا بود و متاع خبر ابتداء و عَلَى أَنْفُسِكُمْ صله بغي باشد و معنى آنست که این ستمکاری شما بر خویشستن و افزونی جستن بر یکدیگر بر خورداری است در دنیا روزی چند ناپاینده، زاد آن جهانی را نشاید، و در آن جهان بکار نیاید که باین بغي مستوجب غضب خدای و عقوبت وی گشتهاید.

قرائت حفص متاع ينصب است یا بر حال یا بر مفعول. اى متاعكم متاع الحياة الدُّنْيَا ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُكُمْ فى القيمة فَنَبْتِئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ خبركم به و نجاریکم علیه.

إِنَّمَا مَثَلُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا اى صفة الحياة الدنيا فى فنائها و زوالها كَمَا أَنَّنَا مِنَ السَّمَاءِ اى كمطر انزلناه من السماء من جانب السماء. يقال: ان السحاب جسم يخلو من الماء فاذا اراد الله ان يمطر قوما امره فاخذ الماء من بحر فى السماء و صار الى المكان المقصود بالمطر فَاخْتَلَطَ بِهِ اى بالماء اختلاط جوار لَانَّ الاختلاط تداخل الاشياء بعضها فى بعض. و قيل: فَاخْتَلَطَ بِهِ اى بسببه تَبَاثُ الْأَرْضِ فَطَالَت و امتدت مِمَّا يَأْكُلُ النَّاسُ يَعْنِي الْحَبُوبَ و الثَّمَارَ و البقول و الانعام يعنى الحشيش و المراعى حَتَّى إِذَا أَخَذَتِ الْأَرْضُ زُخْرُفَهَا زَخَرَفَ الارض ما تضحك به من الورد و النور و الشقائق و الخضر وَ ارْتَبَتْ يعنى تزينت. و در شواذ خواندهاند: وَ ارْتَبَتْ اى جاءت بالزينة، و زينة الارض ثمر نباتها فى الاشجار وَ ظَنَّ أَهْلُهَا اى اهل هذه الارض أَنَّهُمْ قَادِرُونَ عَلَيْهَا اى على حصاد نباتها و اجتناء ثمارها اذ لا مانع دونها أتاها أَمْرُنَا اى قضاؤنا باهلاكها و افنائها لَيْلًا أَوْ نَهَارًا فَجَعَلْنَاهَا اى الارض و الغلة و الزينة حَصِيدًا محصودة مقلوعة منزوعة الاصول لا شَيْءَ فِيهَا. و قيل: فَجَعَلْنَاهَا حَصِيدًا اى مثل الحصيد، كما قال لغلمان الجنة: يَطُوفُ عَلَيْهِمْ وَلَدَانُ و هم لم يولدوا و إِنَّمَا شَبَّهَهُم بِالْوِلْدَانِ الَّذِينَ لَمْ تَغْيِرْهُمْ الْكُهُولَةُ لَطَرَاوَتِهِمْ و حسن خلقهم كَأَنَّ لَمْ تَغْنِ بِالْأُمْسِ اى كان لم تكن او لم تعمر بالامس بالمغانى، المنازل التى يعمرها الناس بالنزول. يقال غنينا بمكان كذا اذا نزلوا به. كذلك الحياة الدنيا سبب لاجتماع المال و زهرة الدنيا حَتَّى إِذَا كَثُرَ عند صاحبه وَ ظَنَّ أَنَّهُ مَمْتَعٌ بِهِ سَلَبَ ذَلِكَ عَنْهُ بِمَوْتِهِ او حادثة تهلكه. فَقَدْنَاهُ لَمَّا تَمَّ و اعْتَمَّ بالعلى كذاك كسوف البدر عند تمامه

كَذَلِكَ يُفَصِّلُ الْآيَاتِ اى كما يَبَيِّنُ هذا المثل للحياة الدنيا كذلك نبين آيات القرآن لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ فى المعاد. وَ اللَّهُ يَدْعُوا إِلَى دَارِ السَّلَامِ ببعث الرسل و نصب الأدلة. و دار السَّلَامِ هى الجنة. السلام هو الله و الجنة داره. و هذه الاضافة

کبیت الله و ناقة الله. و قيل السلام و السلامة واحد كالرضاع و الرضاة ای دار السلامة من الآفات و الاحزان و القطیعة. یعنی من دخلها سلم من الآفات، دلیله قوله: ادخلوها بسلام آمین و قيل: دار السلام هو من التّحية التي يحييهم الله و الملائكة، من قوله تَجِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَامٌ

قال: جابر بن عبد الله خرج علينا رسول الله ص يوما فقال اني رايت في المنام كان جبرئيل عند رأسي و ميكائيل عند رجلي يقول احدهما لصاحبه اضرب له مثلا فقال: اسمع سمعت اذنك فاعقل عقل قلبك، انما مثلك و مثل امّتك كمثلك ملك اتخذ دارا ثم بنى فيها بيتا ثم جعل فيها مادية ثم بعث رسولا يدعو الى طعامه فمنهم من اجاب الرسول و منهم من تركه فאלله الملك و الدار الاسلام و البيت الجنة و من دخل الجنة اكل ما فيها.

و عن ابي الدرداء قال: قال رسول الله ص ما من يوم طلعت شمس الا و كل بجنبتيها ملكان يناديان نداء يسمعه خلق الله كلهم غير الثقلين، يا ايها الناس هلموا الى ربكم ان ما قل و كفى خيرا ممّا كثر و الهى و لا آيت شمس الا و كل بجنبتيها ملكان يناديان يسمعه خلق الله كلهم غير الثقلين، اللهم اعط منفقا خلفا و اعط ممسكا تلفا فانزل الله فى ذلك كله قرآنا فى قول الملكين يا ايها الناس هلموا الى ربكم فى سورة يونس و الله يدعوا الى دار السلام و انزل فى قولهما اللهم اعط منفقا خلفا و ممسكا تلفا و اللّيل اذا يغشى الى قوله لِلْعُشْرِى.

قوله و يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ عَمَّ بِالْدَّعْوَةِ اظهارة لحجته و خص بالهداية استغناء عن خلقه. و قيل: الدّعوة الى دار السلام عامّة لانها الطريق الى النّعمة و هداية الصراط خاصة لأنها الطريق الى المنعم. و گفتهاند دعوت برد و ضرب است: يكى دعوت عامّ بواسطه رسول ميخواند ايشان را از روى تكليف بر دين اسلام و طاعت دارى، و ذلك فى قوله: وَ إِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ديگر دعوت خاصّ است بيواسطه رسول خود ميخواند جلّ جلاله ايشان را از روى تشریف بدار السلام تا ايشان را گرامى كند و بنوازد بضيافت بهشت و بقاء و رضاء و سلام، و ذلك قوله: وَ اللّهُ يَدْعُوا إِلَى دَارِ السَّلَامِ وَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ هدايت اينجا بمعني ارشاد است و صراط مستقيم طريق بهشت است كه آنجا ميگويد يَهْدِيهِمْ رَبُّهُمْ بِإِيمَانِهِمْ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ و گفتهاند: استعمال سنن است در اداء فرايض در دنيا و جوار حضرت عزّت در عقبى في مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِكٍ مُقْتَدِرٍ و گفتهاند: صراط مستقيم استعمال مكارم الاخلاقي است چون تقوى و زهد و توكل و اخلاص و احسان. مصطفى گفت: «انّ الله يحب مكارم الاخلاق و يبغض سفاسفها» رب العزّة اين مكارم الاخلاق دوست دارد بنده را بر استعمال آن دارد و راه آن بوى نمايد تا بنده در روش خویش باين مقامات گذاره كند امروز بمحبّت و معرفت رسد و فردا بمشاهدت و رؤيت.

لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا اى آمنوا بالله و رسوله و احسنوا العمل فى الدّنيا الْحُسْنَى الْجَنَّة. و الحسنى كالبشرى. و قيل: هى تانيث الاحسن. ميگويد ايشان كه ايمان آوردند بخدا و رسول و در دنيا كار نيكو كردند، پاداش ايشان بهشت است و اگر حسنى تانيث احسن گويى معنى آنست كه ايشان راست كه نيكوبى كردند نيكوتر از آنچه ايشان كردند و نيز زيادت، چنان كه جايي ديگر گفت وَ لَدَيْنَا مَزِيدٌ وَ يَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهِ امير المؤمنين على ع گفت لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا احسان اينجا قول لا اله الا الله است، و حسنى بهشت و زيادۀ غرقه از ياقوت سرخ ساخته كه آن را چهار هزار در است.

روى ابو ذر قال قلت: يا رسول الله علّمنى عملا يقربنى من الجنة و يباعدى من النار.

قال: اذا عملت سيئة فاتبعها حسنة. قال قلت من الحسنات لا اله الا الله؟ قال:

نعم، من احسن الحسنات.

ميگوید: ایشان که لا اله الا الله گفتند پاداش ایشان بهشت است. همانست که مصطفی گفت: «من قال لا اله الا الله دخل الجنة»

و گفتهاند: لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا این احسان استغفار است صحابه رسول را و حسنى شفاعت مصطفی است و زیادة رضای خدا. فانّ الله عزّ و جلّ يقول: وَ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ يَاجْهِسُ الرَّضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ ابن عباس گفت: لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا ای جاهدوا فى سبيل الله الحسنى يعنى رزق الجنة لقوله: «يرزقون» و الزيادة دوام الحياة فى قرب المولى لقوله بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ و قيل: الحسنی جزاء حسناتهم و الزيادة ان يجازى بالواحد عشرة ليكون الزيادة من جنس الأول. و قيل: الحسنی عشرة و الزيادة تضعیف العشرات. و خبر درست است در صحیح مسلم، حدیث حماد سلمه از عبد الرحمن بن ابی لیلی از صهیب بن یسنان الرومی از مصطفی که گفت: الحسنی الجنة و الزيادة النظر الى وجه الله عزّ و جلّ. و عن ابی بن کعب قال سألت رسول الله ص عن الزیادتين فقال: و ما الزیادتان؟ قلت احديهما

قوله وَ أَرْسَلْنَاهُ إِلَى مِائَةِ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ

فقال عشرون ألفا. فقلت: قول الله عزّ و جلّ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الحسنى وَ زیادة

قال الحسنی الجنة و الزيادة النظر الى وجه الله عزّ و جلّ و قال (صلي الله

عليه وسلم) «إذا دخل اهل الجنة الجنة و اهل النار النار: نادى مناد يا اهل الجنة

انّ لكم عند الله موعدا لم ينجزكموه. قالوا: ما هو؟ ا لم يثقل موازيننا؟ الم

يدخلنا الجنة؟ الم يجرنا من النار؟

قال: فيكشف لهم الحجاب فينظرون الى الله فيخرون له سجدا.

و هى الزيادة التى قال الله عزّ و جلّ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الحسنى وَ زیادة قال. يزيد

بن هارون فى اثر هذا الحديث: من كذب بهذا فقد برئ من الله و برء الله منه. و

عن ابن عمر قال قال: رسول الله ص «انّ ادنى اهل الجنة منزلة لرجل ينظر

فى ملكه الفى سنة يرى اقصاه كما يرى ادناه، ينظر فى ازواجه و سرره و

خدمه و انّ افضلهم منزلة لمن ينظر فى وجه الله عزّ و جلّ كل يوم مرتين»

و روى عن انس بن مالك انه قال فى قوله عزّ و جلّ وَ لَدَيْنَا مَزِيدٌ قال يتجلى

لهم الرب عزّ و جلّ كل جمعة.

ثم قال: وَ لَا يَرَهُمْ وَ جُوهُهُمْ اى لا يعلوها و لا يغشاها قَتَرٌ غبار. و قيل: سواد و

كابة وَ لَا ذِلَّةٌ اى هو ان كما يصيب اهل جهنم. قال: ابن ابی لیلی هذا بعد نظرهم

الى ربهم أولئك أصحاب الجنة هم فيها خالدون.

وَ الَّذِينَ كَسَبُوا السَّيِّئَاتِ الكفر و الشرك جزاء سَيِّئَةٍ بِمِثْلِهَا يعنى النار. فلا ذنب

اعظم من الشرك و لا عذاب اشدّ من النار. و تقديره: لهم جزاء سيئة مثلها. و

الباء زائدة وَ تَرَهَّقُهُمْ ذِلَّةٌ اى يلحقهم ذلّ و خزي و هو ان ما لهم من الله اى من

عذاب الله من عاصم مانع يمنعهم. و من صلة كَأَمَّا أَغْشِيَتْ البست وَ جُوهُهُمْ

قِطْعًا مِنَ اللَّيْلِ مُظْلِمًا اى جعل عليها غطاء من سواد الليل. اى هم سود الوجوه.

قرائت مكى و على و يعقوب قطعاً بسكون طاء و هو جزء من الليل بعد طايفة

منه و مُظْلِمًا نعته و باقى بفتح طاء خوانند و هو جمع قطعة و مُظْلِمًا نصب على

الحال. اى فى حال ظلمته أولئك أصحاب النار هم فيها خالدون.

النوبة الثالثة

قوله تعالى و تقدّس هُوَ الَّذِي يُسَيِّرُكُمْ فِي الْبَرِّ وَ الْبَحْرِ الْآيَة. بزبان اهل اشارت سير در برّ راه بردن است در مشارع شرع از روی استدلال بواسطه رسالت، و سير بحر غلبات حق است که در وقت وجد عنان مرکب بنده بواسطه در منازل حقیقت بمشاهد قدس کشد، تا چنان که در دریا سیر يك ماه بيك روز کنند، این جوانمرد درین میدان بيك جذبه الهی مسافت همه عمر باز برد. اینست که گفتند: جذبة من الحق توازي عمل الثقلين سير برّ، سير عابدان است و زاهدان در بادیه مجاهدت، بر مرکب رياضت بدالات شریعت، مقصد ایشان بهشت رضوان و نعمت جاودان. سير بحر، سير عارفان است و صدّيقان در کشتی رعایت، میرواند آن را باد عنایت در بحر مشاهدت، مقصد ایشان کعبه وصلت و راز ولی نعمت. و گفته‌اند برّ و بحر اشارتاند بقبض و بسط عارفان، گهی در قبض میان دهشت و حیرت می‌زارند، گهی در بسط میان شهود و وجود می‌نارند. باز چون باد شادی از افق تجلی وزد، و ابر لطف باران کرم ریزد، بنده عنایت و رعایت بیند وَ جَرَبَنَ يَهُمْ بِرِيحٍ طَيِّبَةٍ نَقْدَ وَقتِ وی شود وَ قَرَحُوا بِهَا بر بساط شهود در حالت انس فرحی در وی آید، بسطی بیند بنازد از سر آن ناز و دلال گوید:

مائیم عیاران و عیاران مائیم   بر دیده مشتری قدم مسائیم

راست که این بسط بنهایت رسد، از موارد قدرت وارد هیبت و دهشت آید، دریای عظمت موج هیبت زند، مسکین بنده در وهده حجت افتد، زبان تصرّع بگشاید، بزاری و خواری گوید:

قد تحیرت فیک خذ بیدی   یا دلیلا لمن تحیر فیکا

اینست که گفت جلّ جلاله: جَاءَهَا رِيحٌ عَاصِفٌ وَ جَاءَهُمُ الْمَوْجُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ آن شوریده روزگار و سرور طریقت شبلی در روش خویش از هر دو جانب خبر داده، و بر هر دو مقام گذشته، در مقام بسط بوقت شادی و ناز همی گفت: این السماوات و الارضون حتی احملها علی شعرة جفن عینی. و در مقام قبض بوقت زاری و خواری همی گفت: ذلی عطل ذلّ الیهود. و شاهد شرع مقدّس برین قصه آنست که مصطفی ص گهی میگفت: «انا سیّد ولد آدم و لا فخر» و گهی میگفت «لا تفضّلونی علی یونس بن متی».

إِنَّمَا مَثَلُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَا أَنْزَلْنَاهُ مِنَ السَّمَاءِ تَشْبِيه اموال و حظوظ دنیا بباران از آن روی است، که باران بحیلت و تدبیر آدمی نتوان فرو آوردن و جز بتقدیر الهی و مشیّت خدای نیاید، کار دنیا همین است بجهد و حیلت و تدبیر و تلبیس بنده هیچ راست نشود، و مجتمع نگردد مگر بقسمت ازلی و تقدیر الهی، و هر چند که باران بتقدیر است، امّا استسقا بنماز و دعا در شریعت رواست و خواستن آن در دین نقصان نیارد، همچنین رزق دنیا اگر چند بتقدیر و قسمت است طلب کردن رواست، و عطا خواستن از الله بنده را سزااست. و مصطفی ص گفته: اجملوا فی الطلب.

چون خواهید نیکو خواهید قناعت و قدر کفایت خواهید، تا طاغی و براه نشوید این دنیا هم چون آب است و ربّ العزّة آن را مثل یاب زد، آب چون باندازه خویش بود سبب صلاح خلق بود، باز چون از حدّ و اندازه خویش در گذرد جهان را خراب کند. كذلك المال اذا کان بقدر الکفاية و الکفاف فصاحبه منعم فاذا زاد و جاوز الحد اوجب الکفران و الطغیان. کَلَّا إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ أَلْفُ لَافٍ أَشْغَفَى و

قيل: انّ الماء ما دام جاريا كان طيبا فاذا طال مكثه تغيّر. كذلك المال اذا انفقه صاحبه كان محمودا و اذا امسكه كان معلولا مذموما.

و قيل: ان الماء اذا كان طاهرا كان حلالا يصلح للشرب و يصلح للطهور و ان كان نجسا فبالعكس. كذلك المال اذا كان حلالا و بعكسه لو كان حراما. و الله يَدْعُوا إِلَى دَارِ السَّلَامِ دعوت چهاراند يکی دعوت توحيد و شهادت. و هو قوله: يَدْعُوكُمْ لِيَغْفَرَ لَكُمْ دَعْوَتِ حَمْدٍ و اجابت. و هو قوله: يَدْعُوكُمْ فَتَسْتَجِيبُونَ بِحَمْدِهِ. سه دیگر دعوت اتباع و امامت. و هو قوله: تَدْعُوا كُلُّ أُنَاسٍ بِإِمامِهِمْ. چهارم دعوت کرامت و ضیافت. و هو قوله: و الله يَدْعُوا إِلَى دَارِ السَّلَامِ کسی که دعوت کند و خواهد تا دوستان و عزیزان را بمهمان برد، شرط مهمانی آنست که اوّل کسی از نزدیکان و خاصگیان خویش را فرستد، تا ایشان را خبر کند و نوید دهد، پس چون آیند باز عزیزان را به استقبال ایشان فرستد و یکی را تنها نخواند، که دوستان و خویشان وی را همه برخواند و مرکبها و مشعلها براه ایشان فرستد، چون آیند جای ایشان ساخته و پرداخته دارد، چون بنشینند ایشان را اوّل جلاب دهند پس میوه آرند، پس طعامهای ساخته بنهند و غلامان و چاکران بر سر ایشان بدارند، چون از آن فارغ شوند سماع کنند، و شرط است که میزبان دیدار خود از مهمان باز نگیرد، و بعاقبت ایشان را باکرام و خلعت باز گرداند. رَبِّ الْعَالَمِينَ در ضیافت فردوس این همه ساخته و راست کرده و قرآن مجید از آن خبر میدهد و بیان میکند، اوّل خواننده و نوید دهنده ایشان مصطفی ص است میگوید: حَقَّ جَلِّ جَلَالِهِ و دَاعِيَا إِلَى اللَّهِ بِآذَنِهِ پس فریشتگان و رضوان با استقبال ایشان فرستد و تَلَقَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ مرکبهای ایشان فرستد تَحْشُرُ الْمُتَّقِينَ إِلَى الرَّحْمَنِ وَفْدًا ای رکبانای علی نجایب من نور. مشعلهای نور بر راه ایشان فرستد یَسْعَى نُورُهُمْ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ و بِأَيْمَانِهِمْ تنها شان بخواند که خویشان و نزدیکان همه را خواند و مَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ و أَرْوَاحِهِمْ و دُرِّبَاتِهِمْ آن که بهشت و جنة النعیم جای ایشان ساخته جَنَّةٌ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ و الْأَرْضُ أَعَدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ جلاب ایشان يُسْقَوْنَ مِنْ رَحِيقٍ مَخْتُومٍ خَتَامُهُ مِسْكٌ میوه ایشان و فَاكِهَةٌ كَثِيرَةٌ لَا مَقْطُوعَةٍ و لَا مَمْنُوعَةٍ طعام ایشان و لَحْمٌ طَيْرٍ مِمَّا يَشْتَبَهُونَ چاکران و خادمان بر سر ایشان و يَطُوفُ عَلَيْهِمْ غِلْمَانٌ لَهُمْ كَأَنَّهُمْ لُؤْلُؤٌ مَكْنُونٌ سماع ایشان قَهْمٌ فِي رَوْضَةٍ يُحْبَرُونَ و از همه عزیزتر آنست که ایشان را بیدار خود شاد گرداند، تا وی را جَلِّ جَلَالِهِ مبینند و مینازند، چنان که گفت: وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاضِرَةٌ إِلَى رَبِّهَا نَاطِرَةٌ روبها تازان و نازان بجلال و جمال حق نگران، روبهای روشنتر از آفتاب روز، بتجلی ذوالجلال گشته پیروز.

پیر طریقت گفت دیدار دوست بهره مشتاقانست روشنایی دیده و دولت جان و آئین جهان است، راحت جان و عیش جان و درد جانست.

هم درد دل منی و هم راحت جان.

ای جوان مرد، باش تا شادی بینی، و يك بار با دوست بر بساط وصل ایمن نشینی، و از دوست آن بینی که لا عین رأی و لا اذن سمعت و لا خطر علی قلب بشر اینست که رَبِّ الْعَالَمِينَ گفت: لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَى و زِيَادَةٌ و لَا يَزِيدُكُمْ وُجُوهَهُمْ قَتَرٌ و لَا ذِلَّةٌ أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ اصحاب جنة دیگراند و ارباب صحبة دیگر، اصحاب جنة را میگوید: و الله يَدْعُوا إِلَى دَارِ السَّلَامِ ارباب صحبت را میگوید: و يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ حسنی و طوبی و زلفی اهل جنت راست، زیادت و قربت و صحبت اهل معرفت راست. طوبی لمن اضحى لدارك انی لاحسد دارکم لجوارکم

جارا

قال: رسول الله ص ان الله عز وجل اذا اسكن اهل الجنة الجنة و اهل النار النار بعث الى اهل الجنة الروح الامين فيقول يا اهل الجنة ان ربكم يقرئكم السلام و يأمركم ان تزوروه الى فناء الجنة و هو ابطلح الجنة تربته المسك و حصابؤه الدر و الياقوت و شجره الذهب و الرطب و ورقه الزمرد فيخرج اهل الجنة مستبشرين مسرورين فثمّ مجمعههم و ثمّ تحلّ لهم كرامة الله عز وجل و النظر الى وجهه و هو موعود الله انجزه لهم قال فيأذن الله لهم فى السماع و الاكل و الشرب و تكون حلل الكرامة.

ثمّ ينادى مناد يا اولياء الله هل بقى مما وعدكم ربكم شيئاً فيقولون لا. قد انجز لنا ما وعدنا و ما بقى شىء الا النظر الى وجه ربنا عز وجل قال فيتجلّى لهم الرب عز وجل فى حجب، فيقول: يا جبرئيل ارفع حجابى لعبادى حتى ينظروا الى وجهى. فيرفع الحجاب الاول فينظرون الى نور من الرب عز وجل، فيخرون له سجداً. فيناديهم الرب عز وجل يا عبادى ارفعوا رؤسكم انّها ليست بدار عمل انما هى دار ثواب. فيرفع الحجاب الثانى فينظرون امرا هو اعظم و اجل، فيخرون لله حامدين ساجدين عارفين. فيناديهم الرب عز وجل: ارفعوا رؤسكم انّها ليست بدار عمل انما هى دار ثواب و نعيم مقيم. فيرفع الحجاب الثالث فعند ذلك ينظرون الى وجه رب العالمين تبارك و تقدّس فيقولون حين ينظرون الى وجهه سبحانه ما عبدناك حقّ عبادتك. فيقول كرامتى امكنكم من النظر الى وجهى و احلتكم دارى فيأذن الله عز وجل للجنة ان تكلم فتقول: طوبى لمن تخلدنى و طوبى لمن اعددت له. فذلك قوله: عز وجل طوبى لهم و حُسن ما ي.